۱۳۲۶ سنه ۹ ربیع الآخر یکشنبه ۱۹۰۸ سنه ۲۷ آپریل № 28

الاصلاح

تأسیس ۷ سنه ۱۳۲۵

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ"

قزانده نسخه‌سی ۷ تین علمی ادبی هفته‌لك غزیته چیت شهرلرده ۹ تین

اخطار:
یبارلگان یازولرنی اوزگارتوگه هیئت تحریریه اختیارلیدر. باصلمغان مقاله‌لر کیرو یبارلماس. امضاسز مکتوبلر باصلماس.

غزیته‌نك بهاسی
سنه‌لك ۳ صوم آلتی آیلق ۱ صوم ۵۰ تین ۳ آیلق ۱ صوم شاکردلر ایچون ۳ آیغه ۷۵ تین قزان شاکردلرینه آیلاب ۲۵ تین.

آدرس:
Казань, Редакція газ.
„ЭЛЬИСЛАХЪ"

فهرست

مدرسه‌لرنی بوله‌شدرو.
تعلیم و تربیه‌گه دائر.
ع. دومانك پاسخاغه قدر بولغان حسابی.
خلقلر آراسنده معارفنك تارالونه عائد.
ادبیات (شعر)
غزیته‌لر عالمندن.
یاش بابای‌نك ته‌ملی سوزلری:
مدرسه یمشلری.
کچکنه فیلیه‌تون.
زکی شاکردنك مدرسه‌دن قولووی:

دقت!

صوڭغی کونلرده، داخلیه نظارتی، خصوصی سیر-کولارلر بله‌ن مسلمان مکتب و مدرسه‌لرینك تعلیم اینوچی معلملرنك عددلرینی، وقاید‌ه تعلیم‌گه استحقاقلرینی اثبات بله‌ن شهادت نامه آلغانلقلرینی صورادی. (بو خصوصده قزان آخوندی شهر امام‌لرینك جیغان ایدی.) بو سیرکولارنك کیله‌چکده اجراغه قویلاچق تعلیم مجبوری مسئله‌سینه زور مناسبتی بارلغی، ظنمزچه، بره‌وگه‌ده خفی توگلدر.

تعلیم عمومی باشلانددقه معلملرنك جیته‌سلگی کوبدن ئوك منا کره اینوله باشلانغان مسئله‌در.

رحیم ایتب، بر ملاحظه‌غه آلسا‌کزله، تعلیم مجبوری مسئله‌سی خلق وکیللری طرفندن تصدیق ایتلب، نظام یاصالغاچ، شبهه‌سز کم طوغری کیلدی شونك معلملك ایتب، نیچك طوغری کیلسه شوندی پروغراممه بله‌ن اوقوتوی-تعلیم حساب ایتوله‌چك

واول مکتبلر، نظام طلب ایتکان، مکتبلر بولب صانالاچق توگلدر.

بز-تاتارلر کرب شاولادق: هرملتکه تعلیم ابتدائی آنا تلینده بولسون، فلان بولسون دیدك. لکن آنا تلنده آچولاچق مکتبلرگه معلملر (حقیقی، شهادتنامه‌لی) یتوشمه‌گاچ بزنیشله‌ربز.

ملت، اوز بالالرینه آنا تلنده تعلیم ابتدائی بولووین تلیمی؟- تله‌سه، رحیم ایتب، کیره‌ك مقدارنچه وباشقه ملت ابتدائی معلملری درجه‌سنده علملی وتربیه اطفالگه‌مناسبتلی معلملر یتوشدرسون!

مسئله‌نی قصقه‌چه‌غنه أیتکانده تعلیم مجبورینك آنا تلینده بولووین تله‌وچی تاتارلر، بو کوندن دارالمعلمین والمعلمات آچلووین تله‌رگه-تله‌رگه‌گنه توگل، نیقدر مشقت بولب، نیقدر فدا طلب ایتسه ده بو کوندن شونی آچو قصدینه کرورگه تیوشدر.

کوب اورونلرده‌غی آقرونلقنی توجیه ایته‌رگه ممکن بولسه ده، موندغی آقرونلقنی، مطلق، تاتارنك اوز طرفندن ملی مسئله‌لرینه ایلك قباحت مناسبت دیب کنه قارارغه ممکن بولغانلقدن-آقرونلق ممکن ومعفو توگلدر

شوشار کوره: آشوغکز دارالمعلمین والمعلمات آچارغه ! دیمز.

مدرسه‌لر برله‌شدرو

بز ۲۷نچی نومرو الاصلاحده مدرسه‌لر برله‌شدرونك اصلاح ایچون فائده‌سی بولاچاغینی یازغان ایدك. حاضر شول مناسبت بلەن قزان مدرسه‌لری طوغریسینده برنیچه سوز سویله‌رگه کیره‌ك طاباەمز:

موندە، برله‌شدرونی ایلك اوّل وجودکه کیترولرگه اونگغایلی ییر بولدیقیندن، اوّل یاڭا بسته مدرسه‌لری طوغریسینده برنیچه سوز سویله‌رگه کیره‌ك بولادر: یاڭا بیستەنك اوچ محله‌سینده اوچ مدرسه واوچ مکتب باردر. ایسکی اعتبار بلەن اعدادیه وعالیه شاکردی اعتبار ایتولرلك ۳۰-٤۰ شاکرد بولب اوچ یوز مقدارینده مکتب ورشدیه شاکردلری بار.

اگر معلومات وفنون جدید باو اعتباری بلەن قاراساق، بو ۳۰-٤۰ شاکردده، شبهه‌سز، رشدیه‌نك برنچی صنفیندن اوقی باشلارغه تیوش بولاچقلردر. شوشار کوره بو الوغراق شاکردلرنی کیله‌چك یلده یاڭا بسته مدرسه‌لرینه قبول ایتمیچه اوچ محله‌ده اوچ مکتب واوچوسینه بر رشدیه تشکیل ایته‌رگه تیوش بولادر. کیله‌چك یلغه، بو رشدیه‌نك دورت صنفین بریولی آچارغه ممکن بولسه‌ده، (چونکه حاضرده‌ده صالحجان حضرت مدرسه‌سینك رشدیه دیگان نرسه بار) اوّلگی ایکی صنفنی، اصلاح ایتوله باشلانغان رشدیه‌ده اصل صاناب، بتونله‌ی یاڭا پروغراما بلەن قویارغه طوغری کیله‌در.

آنك کیله‌سی یلینه اوچنچی وآنك کیله‌سینه دورتنچی صنفلرنی - شول اولگی صنفلرده باشلانغان روحده اصلاح ایتولرگه تیوش بولادر. بولای تدریج بلەن اصلاح ایتولگانده، طبیعی، مادی ومعنوی آغرلقلرنك بیك کوبسی یگله‌یه‌در. (رشدیه ودارالمعلمین پراغراماالری نمونة کیله‌چك الاصلاح صحیفه‌لرینده کورسه‌توله‌چکدر. کیله‌چك درس بل باشینه قدر، بلکه مدرس افندیلرده مذاکره قیلولر.) بومقدار-یعنی اوچ مکتب وبر رشدیه یاڭا بیسته ایچون بیك یته، واگر شولرنی یخشی

پروغراما بلەن آلب بارالسه ، اوزین بخنلسی صانارغه حقلی بولادر . مونك، یاکا بسته املرینه: پراغرما توزوشکانك اوز قوتلرینەگنه اشانمایچه چیتك، پیداغوغیەگه مناسبتلی ضیالیلرمزنی چاقر- رغه و آلارنلك فکرلری بلەن فائدەلەنرگه، هەم معلم جلب اینکانك جبه، توکل بورك، پالتو وفوراژکاسیندن قطع نظر بلەن استحقاقلی معلم جلب اینەرگه طر- شورغه توصیه اینمی کیته آلمیمز . باشقه مدرسەلرگه دائر کیلەچك نومروده یازولر .

«اخبار» غزیتەسی الاصلاح‌نك «اخبار برقسم منرق ملتچیلرمزنك ناقل افکاری بولدیقیندن جواب بیررگه کیرەك طابدق» دیگان سوزین عیب اینب، «غزیتەنلك غزیتەلگیندن بیگراك آفتوریتیتینه اعتبار اینەلر» دی. بو درست. لکن برطرفیندن تفصیل‌گه محتاج: ملتنك برقسمینگده افکارین نقل اینمەدن، بعض بر غزیتەلر کبی بر فامیلیەنك کیریلگین حمایه ایچون و «پربزنوی ویلیچیه» نلك آصناتکاسین قوللرینده توتار ایچون‌گنه چغار- لغان غزیتەلرنك افکاری بلەن حسابلاشونی ، بز اوزمزگه کیرەك طابمیمز .

اگر «اخبار» غه، بزنك اول سوزمزنی کیرو قایتارتب آلدرو مقصود بولسه، طبیعی، بز آنکار متعلق طرفین قایتارب آلورغه مجبور بولرمز. لکن اول وقتده: «اخبار» ملتنك بر قسمینك‌ده ناقل افکاری توگل. بلکه هرکمنك باشینه نی کیلسه شونی یازا طورغان بیری» دیەرگه تیوش بولادر .

شول دورستمی، یوقمی؟ آنی حل اخبارچیلرغه راجع .

تعلیم و تربیەگه دائر

دوامی

مونلدن مقدم، ملتمزنك طبیعی تربیه ایله نەروشچه تربیەلندیکنی ، هەمده مدرسەلرمزنك تربیەسینك خلقمزغه نیچوك تأثیر ایتدیکنی یازمش ایدم . اینـدی حاضردەگی ، مدرسەلرمزده اولان تربیەیه برنظر ایدەلم .

مدرسەلرمزنك تربیەسی گرچه اوّلگی آغولی روشـــده بولودن بر آز چیقـــغان کبی کورینسەده، ثلث فائدەلی اولورلق درجەگه کیلماگاندر. چونکه مدرسەلرمزده اسخولاستیکه بتونلای بتر ولگانی یوق اولدیقی کبی روحنی تربیەلیەچك، اخلاقغه فائدەلی تأثیر ایدەچك فنلر، کیرتیلگانك یوق دیورلیکدر. شولایوق شاگردلرنك اتمام تحصیل ایدوب چیقغاندن صوك خلق آراسنك خدمت ایدولرینه یاردم ایدەچك اجتماعی، اقتصادی سیاسی فنلردن آزغنه اولسون کورساتیلمیدر . خلقنـك یاخشیلانووینه ، روحنك حس‌لی و تمییزلی اولوینه سبب اولەچق فنلرنك هەم (اسقوسستوا) صنایع نفیسەنك مدرسەلرگه کیر- تیلووی توغروسنده بیله سویلاشیلگانیك یوقدر: عرب لسانینی اوقتو همـان ترتیبکه وفائدەلی روشکـه کلدیکی ، یوق کبی ، بیك آز اصلاح ایدیلمشدر .

حاضرگی ایـك اصلاح ایدیلگان مدرسەدن چیقغان شاکردلر عربی‌العباره برجمله یازه آلما- دیقلری کبی، عربلرنك نه ایسکی ونه یاکا ادبیا- تلری ایله تانوشلیقلری‌ده یوقدر. تاتار وروس لسانی مدرسەلرمزده اساسا اوقتولمیدر .

حاصل مدرسەلر، ثلث برده اصلاح ایدیلماگان کبی اولوب، ملته فائدەلی روشك اولولری ایچون باشدن آیـاق اصلاحقه محتاجدرلر . کلەلم بتون تربیەمزنك نیگزی وبار کبی یخشی و یمانلیقلرمزنك اساسی اولان ابتدائی مکتبلرمزنك حالنه .

بـو صوك سنەلرده ابتدائی مکتبلرمز بر آز

...یتیدیکان کبی کورینه باشلادی. اما، ابتدائی مکتبلرمزده‌گی اصلاح پیداغوغیکه وعلم الروحکه مبنی اولماینچه، نه ایدیکنی آڭلاماقسزین تقلیددن عبارتدر. شوڭار کوره، ابتدائی مکتبلرمزده‌گی تربیه بالالنڭ روحنه فائده‌لی روشده اولماینچه بلکه ضررلی اولوب بالانی بوزوب چیقاره‌در.

مدرسه‌لرمزنی اصلاح ایدو کبی، مکتبلرمزنی اصلاح ایدوده، حاضر بزده، یرو، اوترو، آشاو، یوقلاو کبی انساننڭ طبیعی اقتضا ایدووی بوینچه ادا ایدیلووی لازم اولان شیلرنی تحدید ایدوب، قانون یازوب قویودن عبارتدر. «بزنڭ مکتب مدرسه ترتیبکه صالندی» دیوچیلرنڭ مکتب مدرسه‌لرین قاراساڭ کوبسی شول، قانون یازوب رامقه‌لاب قویودن عبارت اوله‌در. شولای ایتوب بزده پیداغوغیکه‌نڭ «تربیه ممکن مرتبه‌ هر اولورغه تیوشلی» دیگان قاعده‌سنی بر یاقغه تاشلامشلر. لکن کوب تجربه‌لرنڭ کورساتووی، فننڭ اثباتی بوینچه حاضرده مکتبلره، دگل آندی قانونلر یازوب قویونی، حتی درسلرنی جدولگه صالوب تعیینله‌ب قویونیده ضررلی تابا باشلادیلر.

صوڭره مکتبلرمزده اعتقاد ومسائل دینیه‌نی اوقتو ترتیبکه صالنماینچه یاش بالالرنڭ، کورینوب تورغان نرسه‌دن باشقه‌نی آڭلی آلمی تورغان عقللرینه، جناب حقنڭ صفاتلرینی بیلدیرورگه طرشوب بالانڭ عقلنی وروحنی بزوله‌در. موننڭ اوستینه روحنی، عقلنی تربیه‌لیه‌چك، ریسووانیه، چیرچینیه تغنی (الهی‌دن باشقه) کبی نرسه‌لر بتونلای یوق. شوڭار کوره بزم ابتدائی مکتبلرمزده بیك کوب اصلاحقه محتاج اولوب، ثلی اصلاحنڭ برنچی باصقچنی‌ده آتلامامشدر. ایشته بزم حاضرگی تربیه‌مز شول روشچه بولوب بیك کوب باش واتولاغه اوزون اوزون فکرلرگه، بیوك بیوك اصلاحاتکه محتاجدرلر.

شبهه‌سز ملتمزنڭ حاضرگی وضعیتنه نسبتا بزده ثلی نیندای اصلاحلر توغروسنده فرض ایدوده کوللکی کبی، اما زمان بیك تیز آلشونه، وبیك تیز بیوك تغیرلر اوله‌در. شوڭار کوره حاضردن سویله‌شه باشلاماق البته تیوشلیدر. معلم

غ. دومانڭ پاسخاغه قدر بولغان حسابی

۳ نچی دومانڭ ۱۵۵ کوننڭ دوامنده ۴۹ مرتبه مجلس بولدی. بو مجلسلر ایچون ۲۸۴ ساعت ۵۲ مینوت وقت اوزدرلمشدر. بو وقتدن اگرده تنفس ایچون اوتکارلگان ۶۱ ساعت ۵۶ مینوتنی طرح قیلساق دیپوتاتلر مجلس ایچون ۲۲۰ ساعت ۵۴ مینوت وقت اوتکارمشلر. یعنی دیپوتاتلر روسیه ایچون قانونلر تورارگه. دومانڭ ۱۵۵ کون دوامنده، ۹ کون ۴ ساعت ۵۶ مینوت وقت اوتکارگان بوله‌لر.

عموما، هر مجلس صوزلغان ۴ ساعت یارمغه، فقط ایكی قسقه صوزلغان مجلس سکزنچی مجلس بولمشدر. بو مجلسده حکومتنڭ دیکلاراتسیه‌سی قارالوب، رودیچفنی ۱۵ کونگه مجلسدن طرد قیلنو سببلی ۲ ساعت ۲۵ مینوتقنه صوزلغان. ایڭ اوزاقغه صوزلغان مجلس ۴۵ نچی مجلس بولمش. موننڭ آمور تیمر یولی حقنده مذاکره بولغان. تنفسدن باشقه ۸ ساعت ۳۵ مینوت دوام ایتمشدر.

اوشبو ۴۹ (۹ کون ۴ ساعت ۵۴ مینوت) مجلس ایچون دیپوتاتلرغه وظیفه بیرلگان ۲۱۷،۵۶۰ صوم، دیمك‌که دوما مجلسلرینڭ هر ساعتی ۹۸۵ صومغه توشمشدر. دومانڭ بتون مجلسلرنده ۱،۶۴۵ نطق سویله‌نگان، عموما قاراغانده هر مجلسده ۳۸ نطق سویله‌نمشدر.

بو ۱،۶۴۵ نطقنڭ ۱،۵۴۶ سی دوما اعضالری طرفندن بولوب، قالغان ۹۹ ی حکومت طرفندن

سویله‌نمشدر. حکومت وکیللرندن: مینیسترلر صا-
وینی رئیسی اصطالیپین ۳ مرتبه سویله‌مش زرا-
عت مینیستری کنه‌ز ۋاسیلچیکف ۷ مرتبه. خارجیه
وزیری ایله، مالیه وزیری ٤ر مرتبه سویله‌مشلر.

اعضالر طرفندن سویله‌نگان ۱،٥٤٦ نطقنی دوما اعضالرینڭ ۲۳۸ یگنه سویله‌ب قالغانلریده بر مرتبه‌ده سویله‌مه‌مشلر. اوکته‌بریستلر فراکسیه‌سندن ۸۰ کشی، اوڭلردن — ۳٤ کشی، کادیتلردن — ۳۲ کشی، معتدل اوڭلردن — ۲۸ کشی، سانسیال دیموکراتلردن — ۱۹ کشی، میرنو آبناۋلینیسلردن — ۱۱ کشی، ناتسیونالیسلردن ۱۱ کشی، طرداۋیکلردن — ۸ کشی، پولسکی کولودن — ٥ کشی، بیلاروسسکی کولودن — ٥ کشی، هم مسلمانلردن ۳ کشی سویله‌مشلر.

«داملوۋا»

خلقمز آراسنده معارف تاراتوغه عائد.

بر قومنڭ انقراضدن قوتلورلق ترقی ایتماسی ایچون، اول خلقنڭ عموم افرادی آراسنه، مدنیتنڭ تارالماسی لازمدر. یوقسه ملتنڭ بر صنفینڭ غنه آق سویه‌کلرینڭ گنه ترقی ایتماسی، اول ملتنی انقراضدن قوتلدره آلمیدر. موڭا تاریخدن بیك کوب مثاللر تابارغه ممکن‌در. شوڭار کوره بزگه ایڭ ئلك طرشماسی لازم اولان نرسه بیگراك عوام آراسنه مدنیتنی تاراتوب آنلارنی ترقی ایتدرمکدر. خواص بو — اسباب ترقینڭ کوبسنه مالك اولان صنف، ترقیده ایتەر، راحتده یاشار، فقط آنلار ایله اش بتماس. اقتصاد ایله معارف بر برسنه بیك باغلو اولغانغه کوره، خلق آراسنه معارف طارالسه، شونڭ ایله خلقغه بایلق‌ده طارالاچقدر. (شونڭ ایچون آق سویه‌کلر توبه‌ن صنف قارا خلقنی اوقتماسقه طرشادر) هم شول وقتلاغنه ملت ایچون (بز مونده فردکاملی اولان عوامنی آلامز). دنیاده یاشاوده ممکن بولاچقدر. یوغاریده دیدکمچه معارف اقتصاد وسیاست ایله باغلو اولغندن، خلقنڭ فقط معارف وترقی‌سی توغروسنده‌غنه سویله‌شو بیك قیون اولوب، خلقنڭ معارفندن بحث ایتکانده اقتصادی حالندنده بحث ایتمەك کیره‌ك بولادر. باری مین بواورنده اول جهتنی باشقه‌لرغه قالدروب، اوز فکرمنی یعنی خلق آراسنه علم تاراتونی یازماقچی بولامن.

شوبله که، بزم بو صوڭغی یللرده آوللرده آز، ماز ابتدائی مکتبلر آچلدی ایسه‌ده، بونلار بیك آز وترتیبسز اولغندن بیك آرتق طایانچلی دگللرلر. شوڭا کوره مکتبلر یوق حکمنده کبی سویله‌شورگه توغرو کیله‌در.

روسیه‌نڭ حاضرگی سیاسی وضعیتنه قاراب سویله‌شکانده، بزگه عوام آراسنده اوقونی تاراتو باری ایکی بیك ضعیف یوللار ایله ممکندر؛ برسی ایسه حاضرگی روشچه، بایلار آرقلی آوللارده مکتبلرنی آرتدرورغه هم شولارغه وقفلار قالدرورغه، زکاتلرنی مکتبلر فایده‌سنه بیردرورگه طرشماقدر.

ایکنچی‌سی ایسه، آقرن آقرن زیمستۋالار آرقلی مکتبلرنی آرتدرورغه طرشماقدر. مراجعت ایدوب صوراغان برلرده زیمستۋالر آزماز بیره باشلادیلر. اگرده بو اشکه قصترنوب، سزغانوب توتنغانده زیمستۋالاردن یاخشیغنه یاردم ایتدرورگه بولور ایدی.

باری مونده ینه بر چیتونلك کیلوب چغادر. اولده خلقغه زیمستۋا آقچه‌سن قبول ایتدروب مکتبلرگه روس لسانی کرتمکنده چیتونلگی‌در. بو اش اورنی ایله بیگوك آغر بولماسه‌ده، مثلا: اوفا، پینزا، طامبوف، صاراتوف، سمبر غوبیرنالارینڭ قایسی بر بیرلرنده بونی اشلرگه ممکن بوله‌چق. اما بتون قزان غوبیرناسی ایله، پیتر-پاول، ترویسکی، سیمی پولات‌الطرافلری کبی

ایسکیلك، تعصبنك منبعی اولان هم روسیه‌مسلمان-
لرینك ایلك نادان وفقیرلری وایلك کیری
متعصبلری اولان خلقغه، دگل زیمستوا آنچه‌سی
وروسچه اوقتو، حتی حاضرگه قدر اصول جدیدنی
قبول ایندروب بولمیدر.

شوکار کوره حاضردن بو خلقنی آز-از مکتب
صالدرتو، اوز تعبیرلرنچه روس آنچه‌سنه قارشی
تورماسقه، روسچه اوقوغه راضی بولورغه حاضرلی
باشلارغه وشول اش آرتنه‌دن طرشماق تیوشدر.
مینمچه بو توغریده «دوخاونی صابرانیه» مخصوص
سیرکوله‌رلر، همده مخصوص تنبیه نامه‌لر یازوب
خلقنی وملالرنی بو اشکه دیمله‌رگه تیوشدر. «دو-
خاونی صابرانیه»نك امرنی صلوات اورنینه اوقوغان
ملالر البته آنك سوزندن چقماسلار.

صوگره آگلی شاکردلر، ضیالی یاشلر وملالر
بو توغریده خلقغه سویله‌ب هم مخصوص رساله‌لر
یازوب وزیمستوادن صوراو طریقلرن قارا خلق
آراسنه تاراتو وبلدرو تیوشدر. ایشته شول روشچه
تیك تورماسدن، آز اولسه ده مکتبلرنك آرتدرلماسنه
طرشلسه شبهه‌سز فائده دن خالی اولمایه‌چقدر دیه
اویلیم.

بو اشده، خصوصی، شاکردلردن هم «معلومات»
ژورنالندن خدمت ایتولری امید ایتله‌در.

ادبیات

چن ویالغان.

اوّلی دنیاده جیر یوق، صوغنه بولغان دیلر
آنده یوزگانلر ایکان تیك چن بله‌ن یالغان دیلر
بوایکی دشمانغه تکریدن بیرلگان بر کیمه
بس اوتورغانلر کیمه‌گه، برسی قارشی برسینه
کوبده یورمی چن بله‌ن یالغان چغارغانلر صوغش
بولسه دوستلق، جیته بیت، صوغشورغه بر یوق اش
کوچلی قوتلی برله یالغان، چننی بر صوقغان دی‌ده
چن باطوب کینگان‌دی، چقماسقه جهانغه منگیگه!

ع. توقایف

(*) کوگلسز مینوتده:

بندم مین یاش- مالای بقدم عمرگه‌ده
اسمی قان، ایسکی شان قاینه‌ی عمرده
بار میکان دنیاده میندن بخنسزلر!
خاتونم، یورطم یوق یاتام نومیرده
صارغایدم زعفراندن صاری مین
بو چوقورلی یوزلر طولماس عمرده!

شوره‌لی.

(*) Всѣ говорятъ کوییی بله‌ن جرلانا.

غزینه‌لردن

«اخبار» غزیته‌سی ۵۵ نچی نومر وهمینده مدرسه‌لر
برله‌شدرو حقینده یازوب‌دیه:

«مکمل بر یورت، مکمل‌مدرسه یاصار ایچون،
همری، زمانه‌سی اوزغان، جرلاری جرلانغان
کشیلرنی یاردمگه چاقرماقلق، ریزینوی‌کالوش
فابریکه‌سی صالورغه نیت ایتکانده ماجار
آولی کاوشچیلرن کیگاشکه چاقروکبك‌در.
آوروپاده مکمل دینی مدرسه‌لر؛ آکادمیه
وسیمیناریه‌لر صالنور ایچون، علمنی
مناصطیر استینه‌سی آرتینه قابلارغه تلاگان
قارت مناخلرنك اتفاقن ارلانمگاندر دیب
اویلیم بلکه آلارنك حسن اختیارلرندن
باشقه علم یورتلری بنا ایتلگاندر»

بیك‌درست! لکن خلق روحانیلرغه قول‌سلنه‌ب
حکومت باشینه ایکنچرەك فکرلی کشیلر منگاچ.
مونه‌فرسه‌نی بزگه اونوتورغه یارامی. «زمانه‌سی
اوزغان‌لرنی یاردمگه چاقرو» کم چاقرغانی بار؟
آلارغه، باری، ملت مالین، عمرین، سز اوز

قولکزده مملوکات حسابلیسز، رحیم اینب، شونی اوز ملککزدن چغارب بر بیرگه اویب قاراگزئلی. آندن صوڭ آنڭ بلەن اش اشلەرگه ممکن بولر دیلر. کم، ملالردن قوەر روحانیه صوراغانی بار؟ آلارغه باری عصبا آلغان نرسەلرین هر بیرگه جیبب کورسەتورگه قوشولادر. «اخبار» دیه:

مدرسەلرنی اصلاح ایتارگه تلاگان مدرسەچیلر، اوزلرینڭ مدرسەسینی بر قسمگه یعنی یا ابتدائی یا اورته یا عالیەگه تخصیص ایتارگه کرك. هم شول قسمنی ممکن چاقلی مکمل ایتارگه کرك. مونه شول وقتده باشقه مدرسەلرنی باشقه قسمگه تخصیص ایتو فایدەلی بولورده آلار اوزلارن شوڭا تخصیص ایتارلر.

مثلا بر مدرسه ادارەسی حاضر اوزینڭ مدرسەسن دارالمعلمینگنه یاصاسن. برسی اورته رشدی یا اعدادیەگه خاصلاب اوقوتسون شول وقتده باشقەلرده تخصیص ایتودن بوتان چاره تابماسلر.

مونه شولای یاصامق ایچوندر، مدرسەلر برلەشدرو فکری طوغدرولادر. والا مدرسه برلەشدرو دیگاچدن بنالرین کیترروب قوشو توگل. بر آرگانیزاتسیەسز هر برسینڭ اوزینه خصوصی صورتده تخصیص ایتولرن تلەو - قزانده ۱۲ عالیه شول کیلوشوك قالدرلو دیگان سوز ایکانون کمگنه انکار ایته آلور ایکان؟ همەسی تخصیص ایتەرلر - همەسی عالیه یاصارلر، چونکه بزنڭ تاتار واق بلەن اشتغال ایتارگه یاراتمی (؟) کورەمسز، آچولرغه اویلانغان مکتبلرنڭ همەسیده عالیه بولوب آچولاچقلر بیت؟ اخبار» دیه

بواشده بر نیچەسیندگنه اتفاق البته فایدالی بولور. مثلا یکی بسته ملالرینڭ اتفاق ٤ محلەده ٤ ابتدائی مکتب قالدرورغه بتونسی برگه بر رشدی یاصارغه تلیلر دیب ایشتلدی.

بز بوقدرنی انکار ایتمیبز. لکن هر اتفاقنڭ نقاغی آڭا کروچی کشینڭ کوبلکی ایله توگل؛ فکرلرنڭ ایتنیربسلرنڭ برگەلگی ایلەدر.

دیمك که «اخبار» حاضرگی حالنده مدرسەلرنی برلەشدروگه اساسا قارشی طورمی ایکان. کوبدن شولای کیرەك ایدی! مدرسەلرنی برلەشدروگه باشدانوق قاروشماغان کشیلرده بو صابر وحسام وامثالهم ملالر مشارکة ایتەرلر دیب اویلاغانلری یوق ایدی. مناظرەغه رەزومه اولاراق دیەمز: «اخبار» مدرسەلر برلەشدرو مسئلەسینده برشرط قویاچاق اورنده، بر نیدرازاومینیه بلەنگنه برلەشدرونی اساسا انکار ایتب قویغان ایکان. حاضر اول نیدرازاومینیه بتکاچ، اولده مدرسەلر برلەشدروده بزگه مشارکه ایته، لکن اوز طرفیندن برشرط آرتدراکه، بو اتفاقغه اصلاح طرفداری مدرسلرگنه کرشورگه کیرەك. بزنکچه بو شرطقه برده حاجتده یوق، چونکه معیشت اوزی بو شرطنی ایفانی اوسنینه آلغان.

«یاش بابانیڭ تەملی سوزلری»

بو قارت (۲۷ نومرەدەگی «ایشتکانمنیگنه یازامن» مقالەسندەگی قارت) هرنه قدر ظاهرا باشقه تیربچیلردن آیورلماسەده باطنا بتونلای باشقەدر. شول قیافتی ایلان خلقت عالم (بزنڭ عالم) دن بحث ایتوب: «مین تفسیر خازنده بولای... کوردم» دیب یاریلوب بیشمة تویەلرن اچغندروب لاف اوروب اولطرغان برحاجی یانینه باروب: «أی افندم! بتونلای حقیقةکه یراق یوریسز، شول خازننڭ آلداغان خیالی قصەلرینه اشانەسزمی؟..» دیوب بر نیقدر سؤاللر بیردیده فن اهیەلری — حقیقة أزلی تورغان بولای ایتەلر دیه دیه ثلاه نیقدر فنی معلومات بیان ایتوب «یر» نی

بالق میبغندن آلوب فضاغه قویدی ، «گیپالوغیه» دن‌شاقتیغنه سویلاب آخرنده: «مونه‌نوح(عهم)زماننده طوفاننکده وقوعی «یر» نـڭ صوکغی تبـردینه (آخلاڑدینیه‌سینه) ترغری کیله» دیوب تیگی بیچاره‌نڭ چاق چاق ئیله‌گوب تورغان‌اعتقادلرندن قولاق قاقدره یازدی. صوکندن حاجی افندی‌بیك حرکة‌که کیله باشلاغاچ: «مونه افندم فنسز اوقغان ایمان شولای بوله اول، حاضروق نیشلی‌باشلادڭ! بزنڭ شاگردلرنیده دینسز دیوب عیبلیلر، فقط آلارنـڭ دینسز بولولـرینه سبب اوزلرینـڭ (مدرسلرنڭ) دیننی یخشیلاب بلماولری واساسلی روشده دینی حکمة، فلسفه‌سیله اوگراتماولری ایکانن خاطرلرینه‌ده آلمیلر: بیچاره شاکردنڭ ١٢—١٣ سنه‌لر مدرسه‌ده اویرانگان اعتقادلرینڭ فن اوقغان ملنلرگه قاتناشه باشلاغاچ، ١٣ کونگه یتماون همان شاگرد اوستینه آوداره‌لر. بلمیلرکه: اول بیچاره شاگردنڭ میینه حکمة فلسفه ایلان دینی اساسلی ایتوب اوگراته‌چك اورنغه تورلی یالغان قصه‌لر، خیالی حکایه‌لرگه بنا ایدوب کیباك توتروب چغارغانلرینی. مسکین شاگرد مدرسه‌دن چغوب، هرنرسه‌نی کوز بلان کورگان کبی اشانچلی ایندروب بلـگانلر آراسینه کروب بر—ایکی مرتبه سویله‌شب قاریده، اوزینڭ موگاقدر اوقغان نرسه‌لرینڭ بارده اساسز ایکانلـگن توشینه، ئلله بولای میکان؟... دیوب تردد ایته باشلی، — آخرنده تطبیق‌دن عاجز قالغاچ بتونلای موگاقدر سویرالوب کیلـگان اعتقادلرندن باحاله‌شورگه توغری کیله» دیدی (بو حقیقة...) آخرنده غزیته‌لرنڭ یاشاماوندن سوز چغاروب: «ملنچیلر خدمت ایتمیلر — تیـك غزیته بـله‌ن سوداغنه ایتمکچی بولالر: آلارده خلق‌غه خدمت ایتونیتی بولسه، برقزانغه برسندن برسی کونله‌شوب بر بالق باشی چاینی تورغان — بر مسلـکده دورت بیش غزیته چغارغانچی، بارقدرسن اوقورغه کشیلر حاضرلر ایچون اوقتوچیلر یتوشدرورلر — دارالمعلین‌لر آچارلر ایدی»دی.

واقعا قارت درستن اینه توگلمو؟ غزیته‌لرنڭ توقتالوی مینمچه‌ده: برنچی اوقوچی آزلقدن. ایکنچی برقزانغه برمسلـکده دورت بیش غزیته چغاررب اوز آرا قجقرشوب، بارقدر اوقوچیلرنیده اوزلرندن نفرتلاندرولرندندر. اگر یخشیغنه ٢—٣ غزیته اولوب، تورلی مسلـکده اولسه‌لر، بلـکه کونچیلك اساس فکرده اولوب بحثده اصل مسلکده عائد بولور ایدی. مسئله‌ده برآز علمی، فنی اولور واوقوچیلر ایچوندـه فائده‌لی اولـور، شاقنیغنه حقیقت‌لرده میدانغه چغار ایدی.

یوقسه بولای، یلینه‌دورت صوم‌تولاب محررلرنڭ شخصی قجقرشلرونغنه اوقو بیك کوڭللی‌توگل شول.

«قازاق»

ملتکه‌اعلان

تاتارلرنڭ یوغالغان سوزلرینی ممکن‌قدرنچه جیوب (لغت تاتاریه) یاصاماق ایچون مدرسهٔ عالیه طلبه‌لرندن (١٣) کشی‌دن مرکب‌کامیسیا یاصالدی.

بوکامیسیاده اعضااولوب یازلغان‌ذاتلرهرقایوسی اوزلرینڭ خدمتلرنده قصوراق ایتماسکه سوزبیردیلر. بونلرنڭ بعضسی قزاق آرسنده بعضسی میشار، باشقرد نوغای، تیبتر، آلاطر آراسنده اولان‌آول‌لرغه یروب جیاچق.

شهرده توروب اوزمزنڭ ایسکی کتابلربزنی قاراب جیاچق‌حبیب‌الله اختمف جنابلری.

یوروب جیوچیلر: محمدظاهرواحدف، محمدوسیم سلطـانـف استرخـان نوغایلـرنـدن اسماعیل طاهرزاده.

تیبتر باشقرد آراسنده: شاکرعزیزف، عثمانف،

قزاق آراسنده: ولی الله الخلیلی ، حبیب الله لیکاروف
باشقردلر آراسنده: عبدالرحمن ناغایف ، عبدالرحیم ناغایف فتح الاسلام قربانعلییف، شریفجان بکتاشف، بومذکورلر اوسنلرینه التزام ایتدیلر . هر اورننک آلده توتقان اشلری ومقصودلری لغت تابو اوله‌چقدر. تصادف ایتسه جیەق اولوب وعده ویره‌نلرده کوبدر. لغت تاتاریه ایکی تورلی اوله‌چقدر: برسی تاتارلرنک توب تللری، ایکنچیسی کردش اولغانلری.

بوکاقدرده هرقایوسندن شاققایغنی طوپلاندی. البته زورغنه ٤-٥ جلدلر اوله‌چق کامیسیه‌نک پاره‌سی اولمادیغندن زیاده‌سیله ناشرگه محتاجدر. نشرایلرگه التزام ایدوچیلار اولسه آشاغیده‌گی آدریس بوینچه بلدرولرنی اوتنه‌مز.

اگرناشر اولمازسه کامیسیانک اشی بالضرور یولده قالاچق. تاتار ادبیاتینه زنت ویرردای برونغی لردن قالغان ادبیات وشعرلرده جیولدی. برنچه جزء ایدب باصدررغه تیوش اوله البته بونک ایچون ناشر کرک. لغتنی جیوب بیورماک ایچون البته زورپاره‌گه محتاج اولنه . بومقدس خدمت هرکیمه، خصوصا فکری آچیق یاشلرمزه لازم براش اولدیغندن، هرکم تورغان یرندن یوغالورغه تورغان ایسکی سوزلریمزی یازوب کوندرسه‌لر مع الممنونیة قبول ایله‌چکمز. ضیاء الامتی

آدریس

Бирскъ Уфим. губ. Норкинской вол. д. Чурапановой Зiю Умматову.

اداره‌ٔ مدرسهٔ عالیه شاگردلرینک بوزوروکوب مشقتلی تورغان خدمتلرینک موفقیتله‌ب ، باشقه شاگردلرنک بولارغه اعانه ایتولرن آرزو ایته‌مز. ظنمزچه قزان طلبه‌سینک اشلکلی قسمی قوللریندن کیلگان خدمتلرینی قزغانماسالر کیره‌ک.

داخلی خبرلر:

«پیرم» شهرینک امامی خیال الدین حسنکایف جنابلری بویل حجغه کیتمش ایدی . خبرلرگه قاراغانده حج سفرنده وفات ایتمش .

بوذات مدرسه‌لر اصلاحینک لزومنی ایک ثلث آنکلاغان امام لردن ایدی . الله روحن شاد ایتسون .

آسترخانده «جمعیة اسلامیه» طرفندن آچلاچق دار المعلمیننی اسماعیل بک غصپرینسکی اسمنه آچارغه قرار بیرمشلر .

بوغرسلان اویازندن یازولرنه قاراغانده مذکور اویاز امام لرندن ایکی ملا، اوز ژلصلارنده بولغان آچلرنی تویدرور ایچون «صلیب احمر» جمعیتندن ٧یوز صوم آقچه آلوب کیلگانده ، ثلله نیچکگنه برآز باشلارن توزه‌تور ایچون کیف کیتره تورغان.... خانه‌گه کرمشلر. موندەیخشیغنه قزوب کیتوب، فحش خانه‌گه‌ده بارمشلر. بو یرده تاغن قزغاچ ، مارجه آبصطایلر، بولرده آقچه بارلوغن سیزوب، مذکور آقچه‌دن کوبمه بولسه‌ده فاحشه‌لر، تبرکلرنک کسه‌لرندن آلمشلر .

بواشنی محلی «بوغرسلان» خلقی سیزوب آوز بورنلرن قاناتورلق اینوب اولوشلرن بیرمشلر. صوگره بو اشنی پالیتسه‌ده بلوب، حاضرده تفتیش ایته‌لر ایمش .

کورنیتسکی اویازی «دوما» قریه‌سندن یازالار؛ قریه‌مزده ٥ عدد مکتب بار. شول مکتب‌لرده هیچ برسنده رەتله‌ب اوقتلمی. شونلقی اوقتوچیلر اوزلرن هم برسی برسن ماقتاشودن باشقه برنرسه‌ده کوستارگه‌نلری یوق باری لاف اوروب یوریلر.

«آزیا» غزیته‌سنڭ یازونه کوره بویقینلرده تاشکندده یاشلر طرفندن تیاتر اوینالاچق ایمش.

تاشکندده احمدجان بیکتیمرف طرفندن «آزیا» اسمنده یاڭی بر غزیته چغارلا باشلاب اداره‌مزگه برنچی نومره‌سی کیلدی.

یاڭی رفیقه‌مزنڭ دوامن تلیمز.

استرخانده جمعیة اسلامیه اعضالرینڭ طرشووی بله‌ن عمومی بر «قرائتخانه» آچارغه غوبیرناتور طرفندن رخصت آلمشلرنی ایدل غزیته‌سی یازادر.

۲۱نچی مارتده بخارا قاضی کلانی ۷۳ یاشنده وفات اولمش. جنازه‌سینه ۱۵ مڭ قدر خلق جیولەش.

یولدز

دانکوف. زیمسکی صابرانیه ایرلر غیمنازیه‌سی صالر ایچون ۲۰۰۰۰ صوم بوندن صوڭ هر یلغه ۳۰۰۰ صوم بیررگه قرار قیلغان.

«مسکاو»ده بوصوڭ وقتلرده تریتیاکوف دیگان بر بای اوزی اولگاندن صوڭ بش یوزمڭ بر بالنیتسه‌غه، ۶۰۰،۰۰۰ مسکاوده بولغان «کلینیك» غه ینه‌ده بر زور ایمینیه‌سنی «سیلسکو-خازا-یستوینی اینستیتوت» فایده‌سنه قالدرمش.

مسکاو «دارالفنون»ینڭ اوتکان سنه‌ده بولغان راصخودی ۲میلیون ۷۲٤ مڭ صومدر. مذکور صومانڭ ۳۵۰مڭ صومی شونده اوقی تورغان استودینت لردن درس طلاغان ایچون آلونوب، مونسدن قالغان صومانی حکومت‌دن هم‌ممتلی بایلاردن آلنغان.

یهودی یگتلرنی اونیورسیتیت‌لرگه کرتو مینیسترنڭ سیرکوله‌ری بر‌له‌ن بیك اوكایسزلاندی. مسکاو اونیوبرسیتیتینه برده قبول ایتلماس دیب بلدرمش.

ترویسکی‌ده مدرسه‌لرنی برله‌شدرو فکری یخشیغنه خلق آراسنه تأثیر ایتوب، هر مجلسده بو حقده سویله‌شوب هم شول خصوصده بر نیچه مرتبه جیلوشلرده بولغانون، باری بو اشکه ایسکی‌لر گروهی‌نڭ باشی بولغان، بذون کوچی برله شاگردلرنڭ حرکت‌لرینه قارشی کیله تورغان «رسولیه» خلفه‌سی محمد آغانڭ هم‌بر نیچه ملانڭ بو اشکه آیاق چالورغه حاضرله‌نوونسدن زارلانوب یازالار.

قزان خبرلری

اورته مکتبلرده امتحان.

قزان غیمنازیه هم ریالنی‌لرنده ۱۵ نچی مایده امتحانلر باشلانوب ۷ نچی ایونده بته‌چك.

لیکسیه.

۲ نچی مایده جمعه کون، شرق کلوبی فائده‌سینه عین‌الدین احمرف طرفنده «بلغار» حقنده لیکسیه اوقله‌چق.

بالچه‌لر آچیلوب تیاترلر بالچه‌لرده باشلاندی.

بوریل استاذ بیکه آبصطایلرنڭ اوزابولرینده‌گی

مكتبلرنڭ كوبسنده قز بالالر امتحانى اجرا ايديله باشلادى.

۳نچى مايده «چرك كول» باغچه سنده قوشلر ۋيستافكه سى بولاچاق. ۋيستافكه‌ده دقتنى جلب قيلورلق قوشلر كيترگان كشيلرگه مكافاتلر بيرله‌چك.

---

۲۰ نچى آپريلده دوشنبه كون جمعيت خيريه‌نڭ عمومى جيولشى چاقرلمش ايدى. مجلس آچولر قدر اعضالر جيلوب جيته آلمادقندن اول كون مجلس بولماينچه، ۲نچى ماى جمعه كون ياصاماق بولوب تارالديلر. ميداشف گروه‌لرى: صوحف، ميشار فتاح وامثالى جيولوبده مجلس بوله آلماديغندن «بيان الحق» غزيته‌سى عرفنچه سوگونه.

مدرسه ويمشلرى

محترم «الاصلاح» نڭ عالى صحيفه‌لرنده تورلى افق داغى مدرسه‌لرنڭ حال وسيرتلرى بيان ايدله كيلگانلكدن «آط آياغن صورغانده، باقا بوطن صوزا» قبيلندن بولسه‌ده، مينده اويازد مدرسه‌لرينڭ حالندن برقدر يازمق بولدم.

بزنڭ اويازد مدرسه‌لرى صنف اعتبارندن قارالغانده بارى ۱۵—۱٦ صنف بولوب ابتدائى، رشدى، اعدادى(؟) همده عالى (؟) اسملرنده دورت قسمگه بولنه‌در.

ابتدائى، رشدى‌لر اول قدرلى بولماغانغه، كمنگنڭ دقتن اول قدر جلب ايتمى. مونه هر كمنڭ دقتن جلب ايتارلك بولغان، غيمنازيه‌نڭ يوغارى همده اونيۋيرسيتيت قلاصلرينه مقابل بولغان اعدادى، عالى قسملرن آليقده توبانگى سؤاللرنى عرض ايتيك:

مونه شوندى اورنلرده نيندى تاتار بالالرى تحصيل ايله مشغول ايكان؟ مونده نيندى فنلردن درس بيرله ايكان؟ شولاى اوق مونده كملر درس بيره ايكان؟ مونده ى ۱۵—۱٦ صنفلى «دار المعارف‑دار الفنون» لرده نيندى پيداغوغلر ونيندى پرافيسسورلر بار ايكان؟ وه آلار قايان كيلگانلر ايكان؟ وشونداى «دار العلوم» نڭ اقتصادى جهتى نيچك تأمين ايدله ايكان؟ وشولاى اوق داخلى، خارجى امورلرى نيچك اداره قيلنه ايكان؟ هيئت اداره‌ده ملى اشلرنڭ آناسى بولغان تعليم وتدريس امورلرنده استحقاقلى كم بار ايكان؟...

مونه بوسؤاللرگه كم طرفندن جواب بيرلسه‌ده، حقيقى جواب آنچ‑ف „Траворная ленейка“ اچنده يازيلاچق قضيهٔ سالبه‌لردن عبارت بولاچقدر.

مونه مونداى مدرسه‌لرنڭ غير مرة سويلنگانچه ملتكه فائده‌لرى نول (٠) غه مساوى بولدقى حالده ضررلرن صاناب‌ده بترو ممكن توگلدر. اول همان اوزينڭ غايه‌سنچه آرسلان كبى تاتار يكتلرينى بزاو، وقارچغه بولاسى بالا قوشلرنى بايغش ياصى‌ده قويا بيره‌در. اوزينڭ مقصود بالذاتى بولغان مادى وروحانى ما عداى ضرر، هيچ شى بيرمگان صورى قورتلرنى طاراتا، چغارا بيره‌در. مونه شول مدرسه‌لرنڭ محاربه ميداننده طوتقان «تاقتيقا»لرى بوينچه ملتكه بيرگان غنيمت ماللرندن قايسى لرينى سزگه‌ده كورساتييم؛ ازجمله: مونه چسنايغه ياقين غنه «سارساز» آولنده بر حازرت قالغا. بز ثلك اورس كتابلرن اوقغانده «بررو سنڭ بزاوى گينيرال بولغان» ديگان خيالى «باسنه»لرنى اوقوغاچ مونداى خيالغه كيلمسلك واقعه‌لرنى يازوچيغه‌ده تعجب ايته ايدك. مونه آنارغه اشانماسانڭ روحانية عالمينه‌ده ايرشكان بر بزاونى (مدرسه‌دگى لقبى) كور! اول روحانية عالمنده تزيين ايته. اول مدرسه‌ده حسن المشرب (بورى سويله ميم) بر قدرن، شولاى اوق مختصر الوقايه‌ده طهارت بابلرينى كورندن اوتكازگان برعالم بى نظير(؟)در.

مونه «طوقماقلی» آولینه بر صالدات امام صایلاندی. صالداتقه کینکانده (انموذج) باشینه ایرشوب صالداتده «نا ـ پراوا . . .» ایله ختم کتب قلوب قاینقان وقاینقاچ بر حضرت؟ قزن آلوب برابر قواعد الاسلام حفظنه‌ده کرشکان ایمش. مونه «آقیار» آولنده بر موقای پربغوار جیدی. ملت مکتبلرنده ترکی کتابلرن ختم ایتکان ایدی. مونه «قارغالی»غه برصالام طرغان تعوذ، تسمیه ایـله موللا بولورغه (تسمیه دیگان خلقنی بـرر آطنا ایسروب یوررلك اچردی دیگان سوزدر) کرشدی. مونه مونه طالقش‌قـه، مونه مونه باغا-نالی‌غه موللابولدیلر، بولالر برسیدن توشنگانلرگه‌دن کیم توگللر. ئلی بولار یاری یافراق آراسنداغی چیچك ایکنچی عباره برله ایتکاندن تیرسدن چقغان گمبه کبی کوزگه کورنگانیگنه‌در. تیرس تمام بتما-ینچه گمبه بتمگان کبی همـان مدرسه‌گه کوز صا-لنغانده بولارنك محرملـری هیچ بتمچك توگللر. (...) اوستینه جیولغان چرکی مثالنـده برم برم چقغانده کیمو توگل، آرتوی‌غنه کورنه‌در...

مونه ایندی شولار بزنك روحـانی مربی‌لرمز، مونه بزنك آولده پیروی گیلـدی، آگلی همده معارف‌پرورلرمز بولاچقلر هم بولالر. مونه بولار بارده XXنچی عصـرنی ۱۳ نچـی عصر ایتارگـه چقغان شو رباخورلردر. بولایده تاتارنك اکثریتن تشکیل ایتکان آول خلقینه کوزلـکسزگنه قاراغاندا «انقراض!» کورنه وبورونغـه‌ده انقراض ایسی کیله ایدی. مونه بو موللالارنیده قوشوب قاراساك نی بولا؟!...بولار بادئی نظر دوق «وتشهد ارجلهم بما کانوا....» مضمونچـه قیافتلریده انقراض‌غـه بولشام دیگان سوزنی تلقین قیلوب طورا. مونه‌مین شول اشلرگه طروب طروب شاشام. ئه سزده قا-راگـز! «الاصلاح»نك باشدن بیرلی سویـله‌ب کیلـگان ایسکـی مدرسه‌لرنـك یمشلـری اوز تعبیرنچه صوری قورتلری شونلردر. مونـه ایسـکی مدرسلرنك بزگـه آلما دیـب بیرگان بره‌گـکی‌لری، مونـه بولار بارده ۲۰دن ۱۰غه طابا صانی طورغان خلق، مونه بولار بارده بزنك ترقی کوپچه‌گینه ایك نق "Тормазъ" بولالر. مونه شوندی مدرسه‌لر بزنك ایچون آللی آفـر بولغانلغه کوره‌ده بزنك مدرسه‌لرنك قابل بولغانینی تیزره‌ك اصلاح قلوب‌ده غیر قابل‌لرینی تیزرك بتررگه، باری بـر بتردیپ موت طبیعی‌لرینی کوتمی بلکه تیز تیز جاننی چغاررغه، اسمی ایله جنازه سینی بر یورتدن محو ایدرگه طرشورغه تیوشلیدر. شولاردن برسی بزنك اویازد مدرسه‌لریده اصلاحنی قابل وقتنده قورساق پرور وقارمان پرست‌لرنك سدندن چغا آلمیچه قابلیتن بترگانلـکدن کم طرفندن بولسه‌ده روحینه «ی، س» شریف اوقلوب کوزی آیلنه طورغان صوفی‌لردن باغشلاتمق ملی اشلرنك برسندندر. بولار بـارده توشکی قوباش کبی حقیقت بولغانلغه کوره‌ده بزگه چرای سنغـان کشیلرگه «طوغری دیگان طوغانینه یاراماغان»غه دیه‌چکمز. «مالن یاشرگان بلـر چیرن باشرگان اوله‌ر» دییولـگان مقال ایچونده چیرنی یاشرو اش توگل، حقدن قاچو ایرلك توگل دیه آچق امضا ختام بیوره‌مز. آخری بار

ع. امینی

کچکنه فیلیه‌تون

زودلر برلن مدرسه‌لر برله‌شدرو حقنده مذاکره

(۲۷ نومرودن ما بعد)

بر آز اویلانب طورغاچ، غزیته محررلرینه باروب آلارنك فکرلرین بلمرگه قرار بیردم.

اوّل علم، تربیه‌گه انتسابلی وکوبدن مدرسه اصلاحی فکرین سویله‌ب کیلگان کشی دیب هادی مقصودیگه باردم.

مقصودی‌ده:

مین — هادی افندی مدرسه‌لر برله‌شدرو طوغریسنده فکرگز؟

اول — بز اینلدی، کوبدنگی اسلامیت لیبیرال‌لرندن بیت. بز بو ثوغروده بیك کوب خدمت ایتدك. بیك موافق اش، بیك موافق اش!

مین بوفکرنی «میزان‌الافکار»ده ده یازارغه اویلاغان ایدم. لکن اول وقتده ایرته‌رهك ایدی‌ثلی، ایرته‌رهك ایدی. بزنك انمز صدری افندیك اول فکرگه کوب خدمت ایتکان کشی. ثلی صاربوندن اوقب قایتقان انمزنی ایتدم.

مین — تیز وجودکه چقار دیب اویلیسزمی؟

اول — ثلی اوزه‌ده ایتمه‌کچی ایدم. یاشلر آشوغالر. آز دیگانده بیش یل، بیك آز دیگانده بیش یل اوزارغه کیره‌ك. مونه بز تجربه بـلن بوریمز. بو اشنك باشنده بز ایدك اینلدی...

چقدم، «بیان‌الحق» محررینه بارغه اویلادم. لکن یخشی بلمی ایدم احمدجان آبظیمی محرر محمدجان افندیمی؟ شول طوغریك قایقا توبلرندگی ذوُرنیکلرندن استفسار ایتدم. اول ایکسیده موحررلر دیگاچ، اوّل آتاسینه آندن صوڭ ارغلینه زیارت ایتمکچی بولدم.

احمدجان آبظیده:

مین — مدرسه‌لر برله‌شدرو حقنده فکرگز؟

اول — ثلی بز افندی، بر کشیده قبول ایتمیمز. بو بورزی قاره عبدالله ملا فخری اعضا صایلاتمی قالدرلغاندن بیرلی کیفمز کیتوب طورا. آلایده اینلدی دین اسلام اشی بلن کیلگاچ سینی قبول ایتدك.

مین — رحمت. حاضر مسئله حقنك بره‌رسوز اینسه‌گز؟

اول — سین کم اوغلی بولاسك ثلی؟

مین — .....اوغلی.

اول — ثه، آلایمی، آلایمی؟ بیك یخشی. مینمچه بو اصلاحچی مالایلر بلن قاتوشب یوروچی شاگردلرنی.......ثویچ شیکللی بره‌م بره‌م مدرسه‌دن تیوشلی یرلرینه اوزاتدررغه کیره‌ك. درسدن طوتب، طوتب یبه‌رتدررگه کیره‌ك. مونه اوّل بز اوقوغان چاقده بو اشلر یوق ایدی. آلایده ثلی الله‌غه شکر ۷۰ که قدر مالمکه، دن اسلامغه خدمت ایته‌مز.

مین — ملمکه، دن اسلامغه؟ اهه خوشگز!

محمدجان افندیك:

اول — سز اسلاح مخبری مونی؟

مین «الاصلاح» مخبری.

اول — (کوزلرین آقاینبراق قوریب) نی یومش!

مین — مدرسه‌لر برله‌شدرو حقینده فکرگز؟

اول — رقیب، حراث! رقیب، حراث! آخ.....

....رلری. (رقیب بلن حراث کرب تعظیم بله‌نگنه طورالر)

اول — (آلارغه خطاب ایتب) مدرسه‌لر برله‌شدرو حقنده نی یازامز ثلی بز؟

رقیب — نیچك‌ده اوگفایمز محمدجان آبظی.

محمدجان — (میگا) ایشتدگزمی؟

مین — شولای بولر دیب اوزمده اویلاغان ایدم. (چغب کیتدم).

برهان شرفده:

مین — مدرسه‌لر برله‌شدرو حقنده فکرگز؟

اول — فکرمی؟ ها، ها، فکر! دنیاده نیندی فکر دیگان نرسه اول؟ شول قزان ملالریندن، شول باری آلار اوستیندن کشی کولسون ایچون گنه،

یاراتولغان کشیلردن نیندی‌بولسه‌ده بر اش کوتو! أینسه‌گزله زنهــار قایده آلار نرسه بولسه‌ده بره‌ر اش اشلی آلغانلری بار؟ قایده آلار قاتوشب، شول نرسه‌گه ضرر کیترمی قالغانلری بار؟ ملالر اش‌باشنده بولغانده برله‌شدروده بولمی، باشقه‌ده بولمی!

مین— فکرگز یاگلش چغب، آلار برله‌شدره قالمه‌لر؟

اول— مینم فکرمی؟ مینم فکرنك یاگلش چغو احتمالی؟ مینم فکر بولسونده یاگلش چقسون! أنه یاگلشده چقسون. آلایده مدرسه‌لرنی برله‌شدرب بر ملا اورنینه یکرمیسون باش ایتودن نی فایده کوتمه‌ك کیره‌ك؟ اورگز اویلاب قاراگز؛ ئلی اگر غاصودارسنژیننی دوماغه یوز ملا صایلانسه نیقدر اشکه اوگغایسزلرلر ایدی بیت! ملالر بولسونده آلاردن اش چقسون!

مین— آلای بولغاچ سزنگچه ملالر ایسان‌بولغانده مدرسه‌لر برله‌شدرو کیره‌کمی ایکان؟

اول— (بیك یه‌مسرگنه قوللرین بوتاپ تجقرب) ملالر بتمیچه مدرسه‌لر بله‌ن بر اش اشله‌رحال یوق!

—خوشگز! (چقدم).

موندن‌صوڭ آطی‌ولی، مولللین‌برهان، ایشمراطف عبد الرحمن شیکللی کفر پوچماغی کارو‌للرینـه بارورغه اویلاسامده، صابر وحسام ملالرنك بولاردن اوظب، سوز سویلی آلماسلرین بلب، آلار بله‌ن مذاکره‌نی کیره‌ك طابمادم. آلایده جیغان معلوماتمنی چیتده‌گی «مشاهیر» فکری بله‌ن‌ده تکمیل ایته‌ر ایچون، توننه‌ر ایشمی وبوا نورعلی‌لرگه تیلیغراف بله‌ن مراجعت ایتدم.

توننه‌ر ایشمیگه صوقغان تیلیگرامم:

ما فکرکم فی مسئلة توحید المدارس ؟

بوا نورعلیگه صوقغان تیلیگرامم:

مدرسه‌لر توحیدنده نه مطالعه ایدیبورسز؟

ایشمی‌دن جواب:

وکفر اهل التوحید کلهم اجمعون . کما کفر المرجانی فی جمیع زخرفاته.

نورعلیدن جواب:

حمد ثنا اول واجب الوجودکه. صلوات وسلام اول نبی ذی‌الوجودکه. اما بعد فیقول العبد الضعیف نورعلی الحسنی البواوی بومسئلهٔ ذی‌اسئله ومشکلات بلا اجوبه‌ده توضیح‌نك مقدمات اربعه‌سی بله‌ن ابطال اینولـگان مشکلات عدیده اولدیقندن، علماء متقدمه وعرفاء متخلله احتراز بله‌ن حـل اینمك یولینـده بولنغانلردر. وهوالصواب عندنا.

مذکوره افکاری قل قدر اولسون انحرافدن باشقه تبلیغ ایتدك. (طاشمحمد)

متفرقـه

زکی شاکردنك مدرسه‌دن قولووی.

۲۵ نچی نومردن مابعد

زکی‌نك اصلاح فکری طاراتووینه سلی حضرتنك قاراغانده‌ده (*) زاهی‌نك ایچـی پوشـا ایدی. اول مدرسه‌ده (بولمه‌ده) تورغانلقدن شاکردلرنك اصلاح طرفینه آوشقانلقلرینی وزکی‌نك طرفدارلری کوندن کون آرتقاننی اوزکوزی ایله کوروب قوطی چغـا ایدی. زاهی خلفه‌گه صوگغی کونلر بیگراکده آغر بولا باشلادی: کون بوبی مدرسه ایده‌نی اورطه‌سنده «باخازبژات» ایتوب قرین قرین قاراب یورگان کبـك تونلرده‌ده اوطـی سونمی، اوزیده ایشگی توبندن کیتمی ایدی. صوگراق، شاکرلر آراسنده اتفاق اثرلری کورینه واوز مقصودلرنی صوراغه حاضرلقلر سیزوله باشلاغاچ، زاهینك خفاسی یوزینه قدر چغا باشلادی.

(*) اولده مبارکجان اسمی بله‌ن یورتولگان خلفه‌نی حاضر زاهی دیب اصل اوز اسمی بله‌ز یوروته باشلیم فقامل.

چونکه اصلاح ایدولگان تقدیرده زاهی بیلگان یونان سؤرلری قرون وسطی اسخالاستیقالری ، مدرسه‌دن سیریلوب، آنلردن باشقه‌نی بلمگان زاهی خلفه‌گه‌ده اوچ منبر اوستنه منوب ضمیر مرجعلری ازلاب ، حاشیه کاغذلری آقطاروب یاطو اورنینه طامق قایغوسی توشه‌چك ایدی. (خاطرگزدن چقار- ماگز! سلی کبك بای ومحله امامرلرینه، درس‌دن کیله تورغان فائده‌دن کیسولگان تقدیرده‌ده آغرلق کورولماسه‌ده، ٤٠ یاشینه قدر حاشیه یافراقلری آقتارودن باشقه‌غه یارامغان ، اورنسر ، اشلمکمز زاهی خلفه‌گه شاکردردن کیله تورغان فائده‌لر یوغالغان وقتده معیشة ایتو چیتون اوله‌چقن . (یتماسه، پریغوورده جیولغان بیت؟!) شوناقدن زاهی خلفه اشلرنی نیچکده تیزراك اوزارگه، شاکردلرگه اصلاح فکری اورناشوب یتماس بورون زکی‌نی نیچکده مدرسه‌دن چقاروغه طریشه وآگا تورلی سیبلر ازلی ایدی: آلای بولای شاکردلر آراسنده جیولمش فلان کورسه یانلرینه باروب اوزی سوزگه قاتناشقان بولوب ، زکی‌دن آندی موندی سوز چقماسمی، چقدیسه سلی‌گه ده‌یتوب قودورغه اجتهاد ایته ایدی. (ایسکی مدرسه‌لرده زور خلفه‌لرگه یمان سوز ایتکان ایچون قوولو مشهور عادتلردن برسیدور .) باشقه شاکردلر نیقدر گناهلی اولسه‌لرده ونیقدر نچارلقلار قیلسه‌لرده زاهی‌غه طرفداراق کورساتوب‌اشپیونلق ایتوب‌قو- تیله‌لر ایدی. شول سیبلی‌ایسکی فکرلی، اوقودن درنی سونگان، زکی‌نك اصلاح فکرلرینه «یوجؤا» بولا آلماغان شاکردلر آراسنده توفیقسزلکلر کوندن کون آرتا بارا ایدی . زکی‌نك گوزل فکرلری وقورغان پلانلری ذره‌سز قالمادی. آنك فکرلری نیقدر طار آرالرده،وقصقه ، قصقه‌غنه جمله‌لر ایلان سویله‌نسه‌ده چن کوکلدن چقغانلقدن اثرلی بولا واورنینه توشار توشماسدن تامر جایا بارا ایدی.

توغریراق فکرلی، وجدانلری یوغالمغان شاگردلر آراسنده اوز آرا بر اتفاقده‌یاصالدی،قصقه‌سیغنه کچوککنه اصلاحچیلر پارتیه‌سی توغدی. اوزاقده اوتمادی بو اصلاحچیلر اوزلرینك فکرلرینی کاغذگه جیوب ماده، ماده یاصاب سلی حضرتکه‌ده بیرمکچی اولدیلر. زاهی خلفه بولارنی نیقدر اویوشدرماسقه طریشساده بولدیره آلمادی، اصلاح طرفدارلری اوزلرینك مقصودلرینی یازوب سلی حضرتکه عریضه کوندردیلر. عریضه‌لرنده صوراغان نرسه‌لری: تفسیر، حدیث، فلسفهٔ دینیه، معان، اصول الفقه،لسان‌عرب، تأریخ‌مقدس، وعمومی تاریخ جغرافیه، حساب.... فنلری ایدی. آنك اوستنه موگا قدر اوقیله‌تورغان‌منطق: (ایساغوجی،شمسیه، سلم، تهذیب، وقلله نیقدر حاشیه‌لر) درسلرنی قالدرو– آلار ایلان عمر اوتکارماونی اوتنودن عبارة ایدی. عریضه‌نك آخرنده تنبیه صورةتنده: «اگرده اوزگز کند اختیارگز ایلان بو صوراغان نرسه‌لرنی قبول ایتماسه‌گز، مفصل ایتدروب بتون مقصودلرمزنی بیان ایتوب وموگا قدر اوقتقان درسلرگزنی فائده‌سز شیلردن عبارة ایکانن‌دلیللر ایلان اثبات ایتوب مله بایلرینه واهل معارفقه عریضه ویره‌چکمز، قصقه‌سی مقصدمزغه یتارگه طریشاچقمز......» دیوب یازیلغان‌ایدی.

سلی حضرتنك آشدن قایتوب کروینه شوندی مثالده عریضه کیتروب‌بیرگاچ‌ده‌تیزوك صماوارچی مالاینی (کوندز حضرتده صماوار قویوب تونده مدرسه‌ده صاباق اوقی تورغان شاکرد) زاهی خلفه‌نی چاقروب کیلورگه، قوشدی .

آخری‌بار

تصحیح

۲۷ نچی نومرده ٦ نچی صحیفه‌ده ۹—۱۰ نچی سطرلرده «تای تولاق» اورنینه خطا «تای‌قولاق» دیبولمش. «تای تولاق» واق تویاك معناسنده اولوب، كازاچیلرده تیپیچنی ۋیراژینیه‌دور.

باصلوب چقدی.

اوگی بالالر

عبدالمجید غفوری اثری:
بهاسی ۱۵ تین پوچطه ایله ۱۹ تین
همه کتابچیلرده صاتولا.

ناشرلرینه آدرس
Казань, типографія Шарафъ.

تاتار یکتی بالا وشاگردلرنی روسچه اوقو، یازو، حساب، جغرافیه، تاریخ درسلری اوقنورغه قبول ایته‌در. فقیرلرنی آرزان بهابله‌نك اوقوتادر.
آدریس اداره‌خانه‌ده.

«مدرسهٔ محمدیه» صنفن تمام ایته‌ش بر شاکرد اوقو، یازو، حساب، تاریخ، عربچه اوقنورغه قبول ایته‌در.
بالالار بولسه اویلرینه‌ده باروب اوقتادر.
آدرس اداره خانه‌ده.

باصلوب چقدیلر

«کتاب» نشری
«شاگرد ویاشلر»
عمر تربنواف اثری
بهاسی ۲۰ تین پوچته حقی بله‌ن ۲٤ تین.

«ماوراءالنهرده سیاحت»
ظاهر بیگیف اثری
بهاسی ۳۰ تین پوچته حقی بله‌ن ۳٤ تین.

«نظاملی مدرسه»
بر پرده‌لی کولکی
سعید رمییف اثری
بهاسی ۱۵ تین پوچته حقی بله‌ن ۱۷ تین.

بو اثرلرنی هربر مشهور کتبخانه‌لردن وناشرنك اوزیندن آلورغه ممکندر.
Казань, Книгоиздательству „Китабъ"

تنلری ضعیف یا خود اوقوده، آشلاوده مشقت چیگه تورغان بالالر شولایوق قانلری آز، و اوزلرینده ضعیفلك حس ایله طورغان هم نیرۋلری ضعیفله‌نگان، تیز کیفلری کیته طورغان، تورلی یه‌شده‌گی ظور کشیلر قوت کرتر ایچون یك موفقیت بله‌ن.

دوکتر گامیلانك گه‌ماتاگه‌ن

Гематогенъ Д-ра Гоммеля دیگان دوانی استعمال ایته‌ر.
هضم قوتلنه، روح وتن قوتلری آرتا، بتون نیرۋلر کوچله‌نه.
صاتلا هربر آپتیك وآپتیکرسکی مغازینلرده. آلغاند، البته Гематогенъ Д-ра Гоммеля دیب آلگز.

Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ. محرر وناشر: وفا بختیارف Тип. Бр. „Каримовыхъ" въ Казани